

Çoğuldizge Kuramı Işığında Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan Adlı Romanının İncelenmesi

The Investigation of Sabahattin Ali's 'The Devil Within Us' Novel According to Polysystem Theory

Lokman TANRIKULU *

Öz

Tarihi geçmişi insanoğlunun var oluşuna kadar uzanan çeviri işlemi günümüzde toplumları ve bireyleri birbirine yaklaştıran ve onlar arasında her türlü diyalogun ya da iletişimin kurulmasını sağlayan vazgeçilmez bir etkinliktir. Çok yönlü, karmaşık ve disiplinlerarası bir olgudur ve etkin olduğu alanlardan birisi de edebi çeviridir. Hangi dilde yazılmış olursa olsun, edebi eserler çeviri sayesinde insanoğlunun ortak malı olmaktadır. Kaynak dilde yazılan edebi bir eserin erek dile çevirisiyle, sadece sözcük bilgisi ve dilbilgisi kurallarının aktarılması değil aynı zamanda bir kültürün anlaşılır bir şekilde aktarılmasıdır. Bu çalışmada Cumhuriyet dönemi ilk yıllarındaki gerçekçi edebiyatın öncülüğünü yapan yazar ve şair Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan adlı eserindeki "dini öğeler", deyim ve atasözleri" ve "özel isimlerin" Itamar Even-Zohar'ın çoğuldizge kuramı ışığında Almancaya nasıl aktarıldığı incelenecektir. Yapılan çevirinin Çoğul Dizge Kuramına göre "yeterli" mi yoksa "kabul edilebilir" mi olduğu gözlemlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Çoğul dizge kuramı, Itamar Even-Zohar, İçimizdeki Şeytan, Sabahattin Ali.

Abstract

Translation, the story of which extends to the existence of mankind, is an essential activity which brings societies and individuals closer and allows the creation of dialogue and all kinds of communication. Translation is a multifaceted, complex, and interdisciplinary phenomenon and one of the areas it is influential is literature. Regardless of the language they are written in, literary works become the common property of mankind thanks to translation. The translation of a literary text from the source language into target language is not simply a matter of transferring the vocabulary and grammar but it is also a process of transferring the culture in a comprehensible way. In this study, "The Devil Within Us", a book written by Sabahattin Ali, who is one of the pioneers of realistic literature during the era of the foundation of the Turkish Republic, will be analysed in terms of the translation of "religious elements", "idioms and proverbs", and "proper nouns" into German

* Doktor Öğretim Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Nevşehir-Türkiye, ltanrikulu@nevsehir.edu.tr

following Itamar Even-Zohar's polysystem theory. The author will investigate whether the translation of this literary text into German is "adequate" or "acceptable" in the light of polysystem theory.

Keywords: Translation, Polysystem Theory, Itamar Even Zohar, The Devil Within Us, Sabahattin Ali.

GİRİŞ

İçerisinde bulunduğumuz çağda, iletişim alanında kaydedilen sürekli ve köklü değişimler ve ilerlemeler, bilim insanlarını iletişimin en temel aracı olan dile yöneltmektedir. 20. yüzyıldan itibaren çeviri, bilginin aktarılmasında, dolayısıyla iletişimin sağlanmasında oldukça önem arz eden bir konum edinmiştir. Çeviri etkinliği, kültürleri birbirine yaklaştıran, tanıtan, iletişimi sağlayan, bilimi, tekniği, sanatı evrenselleştiren bir olgudur. Çağa ayak uydurmak, dünyada olup bitenlerden haberdar olmak, çeviri işleminin yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Birçok aşamadan geçen, tarihin her aşamasında var olan çeviri kavramı, tanım olarak da farklı şekillerde ifade edilmiş, zamanla gelişerek bir bilim haline gelmiştir.

Çeviri kavramının sözlük tanımlarına bakıldığında Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde en genel anlamıyla "dilden dile aktarma" olarak geçtiği görülmektedir (1988: 125).

Ricoeur, çeviriyi bir kurtarma etkinliği olarak değerlendirirken bu süreçte kayıplara razı olunması gerektiğini savunmaktadır. Ona göre neyin kurtarıldığı ve neyin yitirildiği sorgulanmalıdır. Çeviri eylemi iki paydaş bağlantı içinde yer almaktadır. Yabancı sözcüğü, metni, yazarı ve dillerini kapsarken okur sözcüğü, çevrilen metnin alıcısını kapsamaktadır. Böylelikle her ikisinin arasında iletişim görevini üstlenen çevirmen, bildirinin tamamını bir kültürden diğerine aktarmaktadır (2008: 10).

Ülkemizde çeviri alanı ile ilgili önemli çalışmaları bulunan Akşit Göktürk, "Çeviri: Dillerin Dili" adlı yapıtında dil -kültür ilişkisi içinde çeviriyi şu şekilde tanımlamaktadır. Çeviri yalnızca anlamın yabancı bir dilden tanıdık bir dile aktarımı değildir. Somut insan yaşamı ile iç içedir. Başka dillerin tanımlandığı, başka dünyaların tanıtılmasıdır" (1994:14).

Yazar Sabahattin Ali

25 Şubat 1907 tarihinde Gümülcine'de doğdu. İlköğrenimini Üsküdar, Çanakkale ve Edremit'te yaptı (1921). Balıkesir Muallim Mektebi'ni bitirdi (1927). Aynı yıl Yozgat Cumhuriyet İlkokulu'na öğretmen oldu. Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla 1928'de Almanya'ya gitti. 1930 yılı mart ayında yurda döndü. Aydın ve Konya'da öğretmenlik yaptı. Resimli Ay dergisinde öykülerini yayınlamaya başladı.

1937'deki askerliğini takiben, önce Ankara Musiki Muallim Mektebi Türkçe öğretmenliğine, ardından çevirmen, öğretmen ve dramaturg olarak çalışacağı Devlet Konservatuvarı'na atandı (1938). 1945'de Yeni Dünya gazetesinin, 1946'da Marko Paşa'nın neşrine katıldı. 2.Nisan 1948 tarihinde vefat etti.

ESERLERİ: Hikâye Kitapları: Değirmen(1935), Kağrı(1936), Ses(1937), Yeni Dünya(1943), Sırça Köşk(1947). Romanları: Kuyucaklı Yusuf(1937), İçimizdeki Şeytan(1940), Kürk Mantolu Madonna (1943). Şiir: Dağlar ve Rüzgâr (1934). Oyun: Esirler (1936)

İncelenen Eser: İçimizdeki Şeytan

Roman; Birbirini severek evlenen, hayata bakış tarzları, kişilikleri farklı olan iki gencin anlaşamayarak ayrılmalarını ele alır. Sonuçta iki genç birbirlerini tanımaya fırsat bulamadan dünya evine girerler, fakat kişiliklerinin çok farklı kutuplarda olması ve biraz da geçim derdinden dolayı birbirlerinden uzaklaşmak durumunda kalırlar. Balıkesir'den başlayıp İstanbul'da son bulan bir aşk macerası anlatılır. Bu serüvenlerde üç temel şahıs vardır: Macide, Ömer ve Bedri. Macide ve Ömer birbirlerini iyice tanımadan evlenirler. Oysa ikisi ayrı dünyaların insanlarıdır, kişilikleri birbirinin tam aksi yönünde olan insanlardır. Roman realist bir anlayışla yazılmıştır. Bu eser bir aşk romanıdır. Cumhuriyet kavramının henüz sindirilememişliği, hayata getirdiği yeniliklere adapte olamayan halkın uyum sağlama çabaları, toplumda meydana gelen aydın ve geri kalmış Anadolu ayrımı, romanda belirli karakterler üzerinden verilmeye çalışılmıştır. Sabahattin Ali, aydın kesim olarak nitelendirilen sınıfın temsilcisini Ömer karakteri üzerinden; Anadolu'nun bağrından gelen Macide isimli karakterle bir aşk döngüsünü geleneksellikle modernliği mukayese ederek anlatır. Makalenin ana bölüm başlıkları Giriş, Yöntem, Bulgular, Sonuç ve Tartışma olmak üzere numaralandırma yapmadan sola dayalı, 11 punto, kalın ve büyük harflerle yazılmalıdır.

Çevirmen

1938 yılında doğan Ute Birgi-Knellessen, uzun yıllar İstanbul'da yaşadı. 1980 yılında İsviçre'ye yerleşmesinden sonra Bern'de İslami Bilgiler ve Ön Asya arkeolojisi eğitimini tamamladı. O günden beri serbest edebi çeviren olarak çalışmaktadır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Itamar Even-Zohar

1939 yılında İsrail'de doğan Itamar Even Zohar, lisans ve doktorasını Tel Aviv Üniversitesinde, Yüksek Lisans eğitimini ise Kudüs İbrani Üniversitesinde tamamlamıştır. Zohar, İbranice (anadili), Arapça, İngilizce, Fransızca, İsveççe, İspanyolca, Norveççe, Danca, İtalyanca, Rusça, Almanca, İzlandaca başta olmak üzere toplam 12 dil bilmektedir. 1920'li yıllarda Rus biçimcilerin ve Çek yapısalcılarının çalışmalarından özellikle Tynjanov ve Jakobson'un görüşlerinden etkilenmiş, kültür ve edebiyatın incelenmesi için bir araç olarak Çoğuldizge yaklaşımını 1970'li yılların başında geliştirerek Çoğuldizge'nin tarihsel ve devingen bir süreç içinde yer aldığını savunmuştur. Kuramın amacı toplumsal evrim içinde edebiyatın rolünü vurgulamak, edebiyatı toplumlarda gerçekleşen değişimlerde önemli bir işlev üstlenen, farklı öğelerin sökülerek yeniden ve farklı bileşimlerde kuruldukları bir alan olarak sunmaktır. Even-Zohar, Avrupa'da ve Amerika'da birçok üniversitede konuk profesör olarak görev yapmıştır.

Çoğuldizge Kuramı

Çoğuldizge kuramı, çeviri yazınına kültürel bağlamda inceleyerek erek dizgedeki önemini saptamaktadır. Çoğuldizge, şiirden çocuk yazını türlerine kadar edebiyatın bütün türlerini önemli ya da önemsiz olmasına bakmaksızın kapsayan bir terimdir. Her metin türü bir dizge olarak kabul edilir. Bu dizgeler birbirleri ile sürekli bir etkileşim içindedir. Söz konusu

kuramda dizgelerin konumu belirlenir. Metin türlerinin buldukları sistem içinde birincil veya ikincil konumda mı olduğu, diğer türleri ne kadar etkilediği veya diğer türlerden ne kadar etkilendiği incelenerek bu türlerin merkez veya çevresi konumunda mı oldukları belirlenir. Çeviri ise bu sistem içinde sabit bir konumda değildir. Merkez konumda yer alan bir edebiyat türü, diğer türler üzerinde etkisi en baskın olandır. Merkez konumdaki bir çeviri ise “yeterli” olarak kabul edilir. Çevresel konumda yer alan bir tür ise diğer türlerden daha çok etkilenmektedir. Bu konumdaki bir çeviri “kabul edilebilir” dir.

Even-Zohar, çoğuldizgeyi “ birbiriyle kesişen ve kısmen örtüşen, farklı seçenekleri kullanan, ancak üyeleri birbirine bağımlı, yapılandırılmış bir bütün teşkil eden çoklu bir dizge” olarak tanımlar (Gürçağlar, 2016: 129-130).

Even-Zohar çeviri yazının “birincil” (yeni eserler üretme) ve “ikincil” konumda yer aldığını ileri sürmekte ve herhangi bir çevirinin birincil konumda yer alabilmesi için bazı şartların var olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu şartlar; a) Çoğuldizge henüz oluşmamışken ya da başka bir deyişle, edebiyat henüz “genç” ve yerleşme sürecinde iken, b) edebiyat ya “çevresel” ya “güçsüz” ya da her iki durumda iken, c) edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar yaşanırken. Çeviri edebiyat çoğuldizgenin çevresinde yer alıyorsa, yenilikçi bir değeri yoktur ve ikincil bir konuma sahiptir (Gürçağlar, 2016: 131).

Even-Zohar’a göre, “birincil” öneme sahip “yüksek” yazınsal unsurlar bulunduğu gibi kültürel hiyerarşi içinde “alçak” unsurlar da “ikincil” öneme sahiptir. Even-Zohar, kültürel ve yazınsal çoğuldizge içinde çeviri yazının önemini de şöyle vurgular: “Çoğuldizgeye çeviri yazını da katmak gerekir. Bir yazının tarihçesini inceleyen gözlemciler çevirinin o yazın içindeki etkilerini ve o yazının eşsürem ve artsürem içindeki yerini görmezden gelemez” (Aksoy, 2002: 43).

Bu kuram, çeviribilim açısından kendisinden sonra gelenlere üç noktada ışık tutmuştur. Bunlardan birincisi, sistemi tanımak açısından betimleyici incelemelere ilgi artmıştır. İkincisi, çevirilerin sistemdeki rolünü anlamak açısından çeviribilimin inceleme gereğinin odağı, kaynak ekin ve kaynak metinden erek ekin ve çevirilere doğru kaymıştır. Üçüncüsü ise, çeviribilim araştırmalarının devingen bir sistem içerisinde ele alınarak bu disiplinin durağanlıktan kurtulup dinginlik kazanmasına aracı olmuştur. Ancak bütün bu söylenenlerin ötesinde Even-Zohar’ın çeviribilime en önemli katkısı, bu disipline “sistem” kavramını sokarak onun “genel kuram” olması yolunda ilk adımı atmış olmasıdır (Yazıcı, 2005: 129).

Bu yaklaşıma göre çeviri katı kurallarla sınırlandırılarak gerçekleştirilemez. Çünkü çeviri yalnızca kaynak metinle değil, kaynak metin dışında kaynak kültür ve erek kültür ile de ilişkilidir.

KARŞILAŞTIRMALI İNCELEME

Bu kısımda Sabahattin Ali’nin “İçimizdeki Şeytan” adlı eserindeki “dini öğeler”, “deyim ve atasözleri” ve “özel isimlerin” Itamar Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramı ışığında Almancaya nasıl aktarıldığı incelenecektir.

Örnek 1:

İçimizdeki Şeytan	Arkadaşı bütün bu sözlere, belki onuncu defa dinlediği için pek kulak asmamış , gözlerini etrafta gezdirmeye ve kafasında birtakım fikirleri toparlamak ister gibi ara sıra kaşlarını çatarak mırıldanmaya devam etmişti (S. 15)
Der Dämon in uns	Sein Freund hatte jedoch diesen Ausführungen, die er nicht zum ersten Mal zu hören bekam, keine weitere Beachtung geschenkt. Stattdessen hatte er seine Augen umherschweifen lassen und mit hochgezogenen Augenbrauen- als sammle er dahinter wichtige Gedanken- dauernd vor sich hin gemurmelt(S. 7).

Kulak asmak deyimi; önem vermek, dinlemek (TDK, s. 1518) anlamına gelen ifadeyi çevirmen burada birebir çeviri yaparak erek kültüre kaynak metni aktarmıştır.

Örnek 2:

İçimizdeki Şeytan	Hatta burada seninle nasıl durup çene çaldığıma hayret ediyorum (S. 18)
Der Dämon in uns	Wie kann ich überhaupt hier noch langer herumsitzen und mit dir reden(S. 12)?

Çevirmen kaynak metinde geçen çene çalmak; (gevezelik etmek, TDK, s.519) deyimini erek kültüre “Burada daha uzun nasıl oturup seninle konuşabilirim” şeklinde çevirerek kaynak metne yakın bir çeviri yapmıştır.

Örnek 3:

İçimizdeki Şeytan	“ Allah bakilere ömür versin! ” dedi. Sonra alaylı bir bakışla Ömer’e sordu: (S. 23)
Der Dämon in uns	“Gott schenke den Hinterbliebenen ein langes Leben!” Dann fragte er, seinen spöttischen Blick auf Ömer gerichtet: (S. 18)

Anadolu kültüründe insanların Müslüman olduktan sonra günlük yaşamlarında “Allah geride kalanların ömrünü uzatsın” anlamında kullanılan bu ifadeyi çevirmen erek kültüre birebir çeviri yaparak kaynak metni aktarmıştır.

Örnek 4:

İçimizdeki Şeytan	Korkuyorum ki bu, ömrünün sonuna kadar böyle devam edecek ve sen dünyanın parmağını ağzında bırakacak bir iş becermeden rahmeti rahmana kavuşacaksın (S. 23)
Der Dämon in uns	Ich fürchte, das wird dein ganzes Leben lang so bleiben, und noch

---

bevor du die Welt in Staunen versetzen kannst, wirst du den Weg aller Gerechten gehen(S. 18).

Kaynak metinde geçen Rahmeti rahmana kavuşmak demek, Allah'ın rahmetine, yani ölmek ahirete kavuşmak demektir. Çevirmen, burada "doğruların yoluna gideceksin" şeklinde erek kültüre aktarmıştır. Burada uygun çeviri şu şekilde olmalıdır; "Du wirst in die Gnade Gottes eingehen oder sterben".

Örnek 5:

İçimizdeki Şeytan	Nihat kahkahayı bastı: "Ve bu çok orijinal aşkınız bir akraba sevişmesi halinde sona erecek değil mi? Dünyada teyzezadesini baştan çıkararak yegâne delikanlı diye anılacaksınız. Ne diyelim, Allah muvaffakiyet versin! "(S. 24)
Der Dämon in uns	Nihat prustete los: "Und diese originelle Liebesgeschichte wird in einer Liebeshochzeit unter Verwandten enden, oder? Du wirst als einziger junger Mann, der eine Angehörige seiner Tante umgarnt, diesen Weltruhm erlangen. Was soll ich dazu sagen, viel Glück und Erfolg!"(S. 19)

Muvaffakiyet Türkçe sözlükte başarı (TDK, s. 1717) anlamına gelmektedir. Çevirmen burada "viel Glück und Erfolg" Almanca karşılığı ile burada birebir çeviri yaparak erek kültüre kaynak metni aktarmıştır.

Örnek 6:

İçimizdeki Şeytan	Gedikli çavuş mektebinin son sınıfında bulunan Emine teyzenin oğlu Nuri ise, eve ancak haftada bir kere, hatta bazen daha seyrek uğradığı için ondan bir şey öğrenmek hiç mümkün değildi. (S. 24)
Der Dämon in uns	Tante Emine's Sohn Nuri hingegen, der die Unteroffiziersschule besuchte, kam höchstens einmal in der Woche nach Hause, sodass Macide auch von ihm nichts erfahren konnte. (S. 20)

Burada Emine Teyze'deki teyze "Tante" olarak çevrilmiştir. Kaynak kültürde teyze annenin kız kardeşi anlamına gelirken erek kültürde böyle bir ayırım söz konusu değildir. Erek kültürde "Tante" kelimesi hem teyze hem de hala anlamına gelmektedir. Çevirmen bunu kitabın sonunda açıklayarak vermiştir.

Örnek 7:

İçimizdeki Şeytan	Beşinci sınıfta iken musiki muallimleri Necati Bey isminde,
-------------------	--

	Balıkesir'in aşağı yukarı bütün mekteplerini dolaşan, yaşlıca bir zattı. (S. 29)
Der Dämon in uns	Ab der fünften Klasse war Necati Bey, ein älterer Mann, der so ziemlich in allen Schulen von Balıkesir unterrichtete, ihr Musiklehrer. (S. 26)

Çevirmen kaynak metinde geçen Necati Bey, kelimesini erek metne olduğu gibi aktarmış, erek dildeki sesletimi dikkate almamıştır.

Örnek 8:

İçimizdeki Şeytan	Genç kız zarfı çantasına yerleştirdi, hafifçe dizlerini kırarak: “Allahaismarladık” dedi. (S. 32)
Der Dämon in uns	Das Mädchen steckte den Brief in ihre Tasche und machte einen leichten Knicks: “Auf Wiedersehen.” (S. 29)

Kaynak metinde “ayrılanın kalan veya kalanlara söylediği” (TDK, s.100) “Allahaismarladık” sözcüğünü, çevirmen burada kaynak metni birebir çeviri yaparak erek kültüre aktarmıştır.

Örnek 9:

İçimizdeki Şeytan	Bedri olduğu yerde kakmıştı. Yolda gelirken hazırladığı müthiş cümleler, ağır hakaretler, hatta çıkarmak niyetinde olduğu kavga suya düşmüştü. (S.35)
Der Dämon in uns	Bedri hatte sich nicht vom Platz gerührt. All die bösen Sätze, die er unterwegs vorbereitet hatte, die schweren Vorwürfe, und vor allem der Streit, den er vom Zaune hatte brechen wollen, waren in sich zusammengebrochen. (S.34)

Kaynak metinde geçen ve “bir iş gerçekleştirilememek ya da bir takım nedenlerden dolayı o işten vazgeçilmek” (TDK, s. 886) anlamına gelen “suya düşmek” deyimini çevirmen, erek kültüre birebir çeviriyle aktarmıştır.

Örnek 10:

İçimizdeki Şeytan	“Allah aşkına sus. Bütün ömrüm.. Bütün ömrümüz kepezelik...” (S.47)
Der Dämon in uns	“Halt um Gotteswillen den Mund! Mein ganzes Leben, unser ganzes Leben ist ein einziger Skandal!” (S.49)

Ant vermek veya yalvarmak için “Allah'ını seversen” anlamında kullanılan söz (TDK, s.101) çevirmen tarafından Almancaya “um Gotteswillen” olarak birebir çeviriyle aktarılmıştır.

Örnek 11:

İçimizdeki Şeytan	Teyzesinin sonradan görme evinin aradığı yer olmadığını biliyordu. Fakat onu buraya asıl çeken sebebi kendine bile itiraf etmek istiyordu. (S. 54)
Der Dämon in uns	Zwar war das Haus seiner neureichen Tante nicht unbedingt ein solcher Ort, doch den eigentlichen Grund, der ihn hierher zog, mochte er sich selbst noch nicht eingestehen.(S. 58)

“Yoksul iken zenginleşip aşırı kibarlık taslayan” (TDK, s. 878) anlamına gelen “sonradan görme” deyimini çevirmen Almancaya “Neureicher”(S. 841) kelimesiyle kelimesine aktarmış, ancak bu çeviri erek kültürde anlamsal olarak tam verilmemiştir.

Örnek 12:

İçimizdeki Şeytan	Fakat o bütün kuvvet, bütün iradesiyle bu korkunç anı biraz daha geri itiyor, “Ben kan tükürürüm de kızcılık yedim derim. Misafire ikramda kusurum olacağına evcek oruç tutarız daha iyi” diyordu. Mamafih evcek oruç tutulduğu da yoktu. (S. 55)
Der Dämon in uns	, Sie würde ihre ganze Willenskraft dafür einsetzen, dass dieser schreckliche Tag nicht so schnell kommen würde. “Ich verkaufe mein letztes Hemd wenn es sein muss. Bevor ich meinen Gastgeberpflichten nicht nachkomme, fasten wir alle gemeinsam!” So weit war es allerdings noch nicht gekommen. (S. 61)

“Kan tükürürüm de kızcılık yedim demek” deyimini, çok eziyet çektiği halde durumunu iyi göstermek(TDK, s.1292) anlamına gelmektedir. Çevirmen burada asıl kastedilen anlamı Almanca “Galgenhumor besitzen (s. 479)”tam karşılığı olarak erek kültürün deyimini ifade edebilecekken çevirmemiş, “gerekirse son gömleğimi satarım” şeklinde aktarmış, anlam tam verilmemiştir.

Örnek 13:

İçimizdeki Şeytan	Emine Teyze sitemli bir eda ile: “Sakin gene bize görünmeden gitme... Bu sefer darılırım!.. Allah rahatlık versin! ” dedi. (S. 56)
Der Dämon in uns	“Verdrück dich aber nicht wieder, ohne dich am Morgen von uns zu verabschieden! Sonst werd ich diesmal wirklich böse... Gute Nacht!”, sagte Tante Emine ein wenig vorwurfsvoll. (S. 61)

Kültürümüzde “Allah rahatlık versin” genellikle yatmaya gidilirken söylenen bir iyi dilek sözü(TDK, s. 99) olarak ifade edilirken, çevirmen bunu erek dile “İyi geceler” olarak aktarmıştır. Erek kültürde dini unsurlar, dile kaynak kültürdeki kadar aktarılmamıştır.

Örnek 14:

İçimizdeki Şeytan	Ömer bir yutkundu ve: "Evet...çok üzüldüm. Başınız sağolsun! " dedi. (S. 63)
Der Dämon in uns	Ömer fasste sich ein Herz: "Es tut mir wirklich leid. Mein aufrichtiges Beileid!" (S. 71)

Kültürümüzde "ölen bir kimsenin yakınlarına ilgi ve yakınlık göstermede" (TDK, s.278) söylenilen bu ifadeyi çevirmen erek kültüre birebir çevirerek eşdeğerlik sağlamıştır.

Örnek 15:

İçimizdeki Şeytan	Ömer içinden söylenmeye başladı: " Dut yemiş bülbül gibi " dilim tutuldu. (S. 66)
Der Dämon in uns	Ömer schalt sich innerlich:"Keinen Ton krieg ich heraus, als hätte ich einen Kloß im Halse stecken." (S. 76)

Neşe ve konuşkanlığını yitirmek, susmak (TDK, s.727) anlamına gelen bu deyim, çevirmen tarafından kelimesi kelimesine çevrilmiştir.

Örnek 16:

İçimizdeki Şeytan	Ara sıra veznedar Hafız Hüsamettin Efendi onu yardıma çağırır ve manasız defterlere manasız rakamlar yazmasını rica ederdi. (S. 70)
Der Dämon in uns	Hin und wieder bat der Kassierer Hafız Hüsamettin Efendi ihn um Hilfe; dann füllte er ein paar bedeutungslose Hefte mit sinnlosen Zahlen. (S. 81)

Hafız Hüsamettin Efendi ismi aynen kaynak metindeki gibi erek metne çevirmen tarafından aktarılmıştır. "Hafız" sözlükte 1.-Kur'anı bütünüyle ezbere bilen kimse, 2.-Bir şeyi anlamadan ezberleyen kimse, 3.-Koruyan, saklayan (TDK, s.1023) anlamlarına gelmektedir. Çevirmen bununla ilgili bir dipnot veya açıklama da bulunmayarak erek kültüre ismi aktarmıştır.

Örnek 17:

İçimizdeki Şeytan	Birdenbire kendimi kapıp koyverdim. Pederden kalan birkaç kuruşu az zamanda ezdim . (S. 72-73)
Der Dämon in uns	Plötzlich war ich wie verloren. Das bisschen Geld, das mein Vater hinterlassen hatte, war bald ausgegeben. (S. 85)

Argoda “harcamak” (TDK, s. 844) anlamına gelen “ezmek” sözcüğünü çevirmen birebir çeviriyle erek metne aktarmış ve eşdeğerlik sağlamıştır.

Örnek 18:

İçimizdeki Şeytan	Çocukluğundan beri etrafında duyduğu sözler, gördüğü insanlar onda neşe ve saadetten korkmak, bunların şemet getirici bir şey olduğuna inanmak itiyadını yaratmıştı. “ Çok gülmenin arkası ağlamaktır ” gibi sözler sarsılmaz kanaatler halinde ruhuna yerleşmişti. (S. 75)
Der Dämon in uns	Denn seit seiner Kindheit hatte er immer wieder Sprüche gehört wie “Nach dem Lachen kommt das Weinen”, und auch die Menschen hatten ihn gelehrt, sich vor der Freude und dem Glück zu fürchten, denn diese würden unweigerlich Schlimmes nach sich ziehen. (S. 88)

Çevirmen burada birebir çeviri yaparak erek kültüre kaynak metni aynı şekilde aktarmıştır.

Örnek 19:

İçimizdeki Şeytan	Ailemizden elhamdülillah şimdiye kadar dile gelmiş kimse yoktur. Velakin bütün Müslümanlar yalancı değil ya... Yemin kase ederek anlattılar... (S. 98)
Der Dämon in uns	Und aus unserer Familie ist gottlob bisher noch niemand ins Gerede gekommen. Andererseits sind aber auch nicht all diese Muslime Lügner, sie haben geschworen, dass sie die Wahrheit sagen, und es waren etliche deswegen bei uns.(S. 120)

Kültürümüzde sık sık “Allah’a şükür” anlamında kullanılan (TDK, s.787)elhamdülillah sözcüğünü, çevirmen erek metne birebir çeviriyle eşdeğerlik sağlayarak aktarmıştır.

Örnek 20:

İçimizdeki Şeytan	İçinde bundan sonra vazifesine dört elle sarılması ve aldığı parayı hak etmesi lazım geldiğini söyleyen bir his vardı. (S. 114)
Der Dämon in uns	Von nun an musste er seine Arbeit gewissenhaft ausführen und sich sein Geld wirklich verdienen, sagte ihm ein deutliches Gefühl.(S. 141)

“Dört elle sarılmak” deyimi sözlükte bir işe büyük bir özen ve ya önem vererek girişmek (TDK, s. 716) anlamında çevirmen tarafın birebir çeviriyle erek kültüre aktarmış ve eşdeğerlik sağlamıştır.

SONUÇ

Bağımsız bir bilim dalı olarak ele alınan çeviri etkinliği, çok boyutlu, karmaşık, dolaşık bir işlemdir. Çeviri etkinliği, bilim adamları tarafından kısaca “diller ve kültürler arası bir aktarım” (Boztaş, 1992: 249) ; “bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her kültürel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar arası bir iletişim ve bildirişim aracı” (Vardar, 1981: 172-173) olarak tanımlanır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çeviri etkinliğinin pek çok işlevi vardır. Ancak en öne çıkan işlevi, kültürler arası iletişimdir.

Çeviri olgusu, kültürler arasındaki iletişimi sağlarken aynı zamanda toplumlara kendi kültürlerinde sanat ve düşünce anlamında yeni ufuklar açmaktadır. Değişik kültürlerin ve kültürel etkinliklerin somut ürünleri olan bu eserlerin çevirisiyle başka toplumların ve ulusların kültürel değerleri aktarılacak şekilde kültürlerarası iletişim sağlanmaktadır. Çeviri etkinliğinde en önemli sorun, bu metinlerin dokusunda kullanılan mecaz, deyim, atasözü, dini öğeler, özel isimler, ikilemeler, üstü örtük ifadeler, söz sanatları ve dil oyunları gibi öğelerin erek kültüre aktarımıdır. Burada çevirmene çok büyük görevler düşmektedir. Söz konusu işlevlerin erek dil okuyucusunda hedeflenen etkiyi oluşturması için erek metin çevirmeninin, her iki dilin hem yapısal hem kültürel özelliklerine hakim olması gerekmektedir.

Çoğuldizge kuramına göre kaynak metne yakın veya birebir yapılan çeviri “yeterli”, erek metne yakın çeviri ise “kabul edilebilir” olarak ifade edilmektedir. Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan isimli romanından alıp incelediğimiz örneklerde yapılan çeviriyi bir bütün olarak “yeterli” veya “kabul edilebilir” şeklinde ifade etmek zordur. İki kültürde de bulunan ifadeleri çevirmen aynı şekilde ya da yakın çevirerek Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramına göre “yeterli” çeviri yapmıştır. Aynı zamanda bir kültürde olup diğer kültürde olmayan ifadeleri ise çevirmen erek kültürün anlayacağı, hissedeceği şekilde çevirerek Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramına göre “kabul edilebilir” çeviri yapmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, N.B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. Ankara, İmge Kitabevi.
- Ali, S. (2014). *İçimizdeki şeytan*. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Ali S. (2007). *Der Dämon in uns*. [Çev. Ute Birgi-Knellessen]. Zürich, Unionsverlag.
- Boztaş, İ. (1992). *Çeviri, çeviride eşdeğerlilik ve dilbilim: Dilbilim 20.yıl yazıları*. Ankara, Karaca Dil Kursu Yayınları.
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri: Dillerin dili*. İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- Gürçağlar, Ş. T. (2016). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul, Say Yayınları.
- Ricoeur, P. (2008). *Çeviri üzerine*. [Çev. Sündüs Öztürk Kasar]. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Steuerwald, K. (1998). *Almanca-Türkçe sözlük*. İstanbul, ABC Yayınevi.
- Steuerwald, K. (1998). *Türkçe-Almanca sözlük*. İstanbul, ABC Yayınevi.
- TDK, (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK, (1978). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vardar, B. (1981). Çeviri konuşmaları, *Yazko Çeviri*, 2, 172-173.
- Yazıcı, M.(2005). *Çeviribilimin temel kavram ve kuralları*. İstanbul, Multilingual Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Translation has had a crucial role in transferring knowledge, hence providing communication since the beginning of 20th century. Translation is a phenomenon that helps cultures to know each other, connects cultures, and ensures science and art to be universal. In order to be up to date and aware of what is going on in the world makes translation process obligatory. The concept of translation passed through different phases and defined differently over time has become a science and developed with times. In most general sense, translation has been defined as 'transferring knowledge from one language to another' (1988: 125). Akşit Göktürk, who has important studies about the field of translation in our country, defines translation in the language-culture relationship in his book "Çeviri: Dillerin Dili".

In translation process, Polysystem theory emphasizes the importance of target language by studying the translation in cultural context. Polysystem is a theory that encompasses all types of literature from poetry to children literature regardless of their importance. Each text type is treated as a string. These strings are in constant interaction with each other. The position of the strings is determined in the theory. In this theory, the text type is examined in terms of its position within the system, and it is determined how much the text affects other types or how the text is affected by other text types. Translation does not have a fixed position within this system. A literary genre in the central position has dominance on other genres. A translation at the centre position is considered as "adequate". A translation at the environmental position is affected by other text types and considered as "acceptable".

Method

In this study, "The Devil Within Us", a book written by Sabahattin Ali, who is one of the pioneers of realistic literature during the era of the foundation of the Turkish Republic, will be analyzed in terms of the translation of "religious elements", "idioms and proverbs", and "proper nouns" into German following Itamar Even-Zohar's polysystem theory. The researcher has compared the original Turkish text and its German translation by referring polysystem theory. The author investigated whether the translation of this literary text into German is "adequate" or "acceptable" in the light of polysystem theory.

Results and Discussion

As a result, it is difficult to say that the translation made in the excerpts taken from "The Devil Within Us", a book written by Sabahattin Ali is "sufficient" or "acceptable" as a whole. However, some concepts found in the both languages have been translated as adequate considering polysystem theory of Even-Zohar. Some expressions of the book that are not found in target culture has been translated in a way that the readers of the target cultures would not have any problem in understanding or feeling the emotion found in the book. So, the translator has translated the book as acceptable considering polysystem theory of Even-Zohar.